

**ПРОБЛЕМИ КОНТРОЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ ЗА
НЕДЕРЖАВНИМИ СУБ'ЄКТАМИ ПРАВООХОРОНИ**

Михайло Володимирович ЗАВАЛЬНИЙ,

*доктор юридичних наук, старший
науковий співробітник, доцент
кафедри адміністративного права
та процесу факультету № 1
Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Приватні охоронні компанії відіграють все більш важливу роль у секторі безпеки в усьому світі. Надаючи охоронні послуги, ці компанії безпосередньо впливають на безпеку, права людини й демократичний порядок у державі. У зв'язку із цим питання правового регулювання діяльності й

© Завальний М. В., 2019

відповідальності приватних охоронних компаній є особливо важливими для суспільства й держави.

Держави, як правило, встановлюють для приватних охоронних компаній певні обов'язки, певні правові рамки їхньої діяльності для забезпечення безпеки громадян. Контроль за недержавними суб'єктами правоохорони забезпечується, як правило, шляхом встановлення різних механізмів контролю. Якщо недержавну (приватну) правоохорону розуміти як частину всього сектору правоохорони в державі, то належний контроль буде сприяти належному регулюванню всієї правоохоронної діяльності в державі, реальному забезпеченню прав і свобод людини.

На жаль, слід констатувати, що досить складно чітко визначити роль держави в забезпеченні професіоналізму недержавних суб'єктів правоохорони. Вивчення ситуації як в Україні, в інших країнах колишнього СРСР, країнах Східної Європи свідчить про недостатню увагу законодавчої влади до регулювання й контролю над діяльністю недержавних суб'єктів правоохорони. Спостерігається відсутність розуміння важливої ролі приватних структур для забезпечення правопорядку й безпеки. Недостатньо уваги приділяється питанням нагляду за професійною діяльністю приватних суб'єктів охорони, у тому числі й регулюванню порядку відповідальності цих суб'єктів за неналежне виконання зобов'язань щодо забезпечення безпеки. Держава зобов'язана встановлювати стандарти надання охоронних послуг з урахуванням дотримання прав і свобод людини під час проведення охоронних заходів.

Слід зазначити, що держава не має права втратити монополію на застосування сили в країні. Події останніх років свідчать про те, що певні групи, прикриваючись ідеями революції, здійснюють антигромадську й антидержавну діяльність. Це й громадські формування по охороні громадського порядку й кордону, й громадські організації правоохоронного спрямування. Експлуатуючи існуючі як внутрішні, так і зовнішні загрози, була створена велика кількість громадських об'єднань, діяльність яких спрямована на реалізацію антиконституційних цілей. Подібна тенденція спостерігається в багатьох країнах, що розвиваються, й

країнах третього світу. Приватні охоронні структури й громадські формування використовуються не лише як альтернатива державним структурам, а нерідко привласнюють всупереч законодавству поліцейські функції. Більш ніж в 44 країнах світу кількість осіб, які задіяні в приватній охороні, взагалі перевищує поліцейські сили.

Діяльність як державних, так і недержавних суб'єктів правоохорони повинна здійснюватися в передбачених законом межах. Це вимагає створення надійного й дієвого механізму контролю з боку держави за належним виконанням повноважень, які делегуються громадянському суспільству й приватним особам державою. Додатково слід забезпечити дієвий контроль за діяльністю недержавних суб'єктів правоохорони. Метою такого контролю є недопущення відхилень від установленого порядку забезпечення державної безпеки й охорони громадського порядку, попередження, виявлення й припинення дій, які завдають шкоди інтересам, що охороняються державою. Неконтрольований аутсорсинг діяльності в сфері правоохорони, незабезпечення державою належного контролю над діяльністю недержавних суб'єктів правоохорони можуть приводити до значних порушень прав і свобод громадян. Міжнародне право вказує, що держава зобов'язана відповідати за дії або недогляд державних органів, які призвели до порушень прав людини.

Контрольна діяльність держави за недержавними суб'єктами правоохорони є складовою частиною механізму реалізації норм права, які є обов'язково необхідними для досягнення належного рівня правовідносин. Контроль є одним з методів (способів) правоохоронної діяльності, стадією управлінського циклу. Належна організація контролю сприяє усуненню недоліків управління. Контроль дозволяє вчасно коректувати здійснення управлінської діяльності й вживати заходів щодо усунення недоліків і відхилень.

Здійснення державного контролю над діяльністю недержавних суб'єктів правоохорони повинне здійснюватися лише за умови дотримання основних його принципів, таких як законність, об'єктивність, дотримання професійної етики, гласність, плановість, систематичність і регулярність, дієвість і

оперативність, компетентність, методологічна спрямованість, результативність і ефективність.

Важливість контролю за приватними охоронними компаніями й службами безпеки обумовлена особливостями послуг, що надаються цими суб'єктами. Під час своєї діяльності приватні охоронні компанії можуть застосовувати фізичну силу, спеціальні засоби (в окремих країнах і вогнепальну зброю) щодо громадян, здійснювати затримання, що у свою чергу може викликати принижуючі гідність людини поведження й фізичні страждання. Подальша приватизація й аутсорсинг у сфері забезпечення безпеки спричиняє значному розширенню даної галузі й збільшенню ризиків порушення прав і свобод людини.

Забезпечення безпеки традиційно ототожнюється з державною монополією – держава забезпечує існування збройних сил, поліцейські структури, а також інші силових структур забезпечення безпеки й правопорядку в країні. У зв'язку із цим саме держава відповідальна за дію й бездіяльність офіційних органів, які приводять до порушень прав людини. У той же час виникає питання відповідальності недержавних структур забезпечення безпеки й правопорядку, яким делеговані певні державні функції. Питання відповідальності недержавних суб'єктів забезпечення правоохорони за порушення прав і свобод людини залишається відкритим.